فصلنامهٔ علمی ـ پژوهشی رفاه اجتماعی، سال چهاردهم، شماره ۵۵

تحلیل عوامل موثر بر احساس امنیت در بین شهروندان شهر زاهدان (با تأکید بر سرمایهٔ اجتماعی)

حمیدرضا رخشانی‌نسب*، حمیده اسفندیاری مهنی**

مقدمه: *امروزه فضاهای شهری مؤلفه‌ای برای وقوع نابهنجاری‌های شهری و در نتیجه عدم امنیت در شهر می‌باشد؛ لذا شناخت عواملی که شهروندان را دچار احساس ترس و ناامنی می‌کند، ضروری است. این پژوهش با هدف بررسی رابطه سرمایهٔ اجتماعی و احساس امنیت در بین شهروندان شهر زاهدان و راهکارهایی جهت ارتقاء آن انجام شده است.*

روش: پژوهش حاضر از نوع توصیفی-تحلیلی و شیوهٔ انجام آن پیمایش است که در بین ۳۸۲ نفر از شهروندان بالای ۱۵ سال در شهر زاهدان انجام شده است.

یافته‌ها: *میزان احساس امنیت شهروندان در مجموع پایین‌تر از حد متوسط است. بین پایگاه اقتصادی-اجتماعی شهروندان، بی‌نظمی اجتماعی، سرمایهٔ اجتماعی و درک از میزان بروز جرایم با احساس امنیت رابطه وجود دارد. در ضمن، متغیرهای حمایت اجتماعی و اعتماد اجتماعی اثر مثبت و در مقابل متغیرهای ریسک و مخاطره و درک از میزان بروز جرایم اثر منفی بر احساس امنیت شهروندان دارند.*

بحث: *باتوجه‌به وضعیت نامطلوب احساس امنیت شهروندان شهر زاهدان، باید سازوکاری در جهت توسعهٔ سرمایهٔ اجتماعی در بین ساکنان اندیشیده شود تا میزان حمایت اجتماعی افراد و اعتماد آنان به یکدیگر افزایش یابد و شهروندان با پشتوانه چنین سرمایه‌ای، احساس امنیت بیشتری کنند.*

واژگان کلیدی: احساس امنیت و ناامنی، بی‌نظمی اجتماعی، درک از میزان بروز جرایم، سرمایهٔ اجتماعی

تاریخ دریافت: ۹۲/۱۲/۲۹ تاریخ پذیرش:۹۳/۷/۱۹

* دکتر جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه سیستان و بلوچستان

**کارشناس‌ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه سیستان و بلوچستان، <geographysb@yahoo.com> (نویسنده مسئول)

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-09]

مقدمه

انسان‌ها همواره در طول زندگی اجتماعی خویش در پی تحقق این آرزو بوده‌اند که تمامی افراد جامعه، حریم خویش را از هرگونه تعرض و تهدیدی، آزاد، رها و ایمن حس کنند و بتوانند در سایه امنیت به سوی کمال و تعالی پیش روند؛ زیرا بدون امنیت در هیچ جامعه‌ای امکان رشد، ترقی و نیز شکوفایی استعدادها وجود ندارد (جمالی، ۱۳۸۹). اجتماع افراد در شهر، فشار ناامنی را به علت ناهمگونی‌های اقتصادی و اجتماعی و تفاوت در سطح طبقات اجتماعی افراد گسترش داده و محیط شهری پرتضادی ساخته و زمینهٔ بروز جرم را مهیا نموده است. در این میان، سرمایهٔ اجتماعی به عنوان یکی از عوامل پیشگیری جرم و بی‌نظمی اجتماعی، از موارد مهمی است که بر احساس امنیت شهروندان تأثیر دارد. در جوامع امروزی نیز، نکتهٔ مهم، حفظ نظم و امنیت برای ایجاد فضایی مناسب جهت زندگی است. بی‌نظمی در ابعاد فیزیکی و اجتماعی می‌تواند سبب مجموعهٔ گوناگونی از بیماری‌های اجتماعی گردد و در این میان جامعه نقش تعدیل‌کننده‌ای را برای ایجاد نظم و حفظ امنیت، ایفا می‌کند. بنابراین هر آن چیزی که این نظم را برهم زند، سبب ایجاد ناامنی می‌گردد و جامعه را از نقش خود باز می‌دارد (ولد و همکاران، ۱۳۸۲). از آنجا که فضاهای شهری امروزی مؤلفه‌ای برای وقوع نابهنجاری‌های شهری و در نتیجه ناامنی در شهر می‌باشند، بنابراین بررسی جنبه‌های کیفی و کمی امنیت در فضاهای شهری امری ضروری است (قرایی و رادجهانبانی، ۱۳۸۹).

در مطالعات و پژوهش‌های مرتبط با شهر، حوزه‌های شهری و بیان معیارهای کیفیت مطلوب شهری، همواره امنیت به عنوان یکی از شاخص‌های مهم کیفیت زندگی شهری مورد توجه قرار گرفته است؛ زیرا مادامی که امنیت در فضای شهری وجود نداشته باشد و متعاقب آن شهروندان احساس امنیت نکنند، نمی‌توان انتظار داشت فضای عمومی و اجتماعی شهر از روح نشاط و سرزندگی برخوردار باشد و شهر کیفیتی در خور انتظار داشته باشد. از این رو، شناخت عوامل مؤثر بر احساس امنیت شهروندان و کوشش در

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-09]

تقویت آن به‌ویژه در شهر مرزی چون زاهدان- که به دلیل موقعیت خاص جغرافیایی و ژئوپلیتیکی با مسایل امنیتی فراوانی روبروست- ضروری است.

چارچوب نظری

دغدغهٔ امنیت، همزاد اندیشهٔ بشری است. بشر پیش از آن‌که به کاوش عملی برای استمرار حیات و بقا بپردازد، به تفکر در ایجاد مأمنی مناسب جهت برآوردن سایر امور زندگی خود بر اساس آن بوده است. از این‌جا بود که مسأله بی‌دغدغگی، خود دغدغهٔ انسان شد و اندیشیدن در باب این مسأله، تاکنون استمرار حیات وی را تضمین کرده است (کلمنتس، ۱۳۸۲). مفهوم امنیت به دفاع یا حفاظت از خود، خانواده، دوستان و اموال باز می‌گردد. بیشتر تهدیدات برای افراد، ناشی از این حقیقت است که آنها در محیط انسانی به سر می‌برند و این محیط به‌وجودآورندهٔ انواع فشارهای غیرقابل‌اجتناب اجتماعی، اقتصادی و سیاسی است. باتوجه‌به اینکه افراد اولین منبع ناامنی یکدیگرند، مسألهٔ امنیت افراد، ابعاد گسترده‌تر اجتماعی و سیاسی پیدا کرده است (بوزان، ۱۳۸۷). امنیت پدیده‌ای ادراکی و احساسی است که در شناخت آن، باید به ناامنی توجه کرد. ادراک عمدتاً خصلتی نظری، انتزاعی و ذهنی دارد. این جنبه از ادراک را «ادراک مفهومی» می‌نامند. جنبهٔ حسی و عینی‌تر ادراک، همان احساس است. در افراد مختلف به طور طبیعی احساس‌ها متنوع است و به لحاظ اینکه در انواع روابط اجتماعی تا چه اندازه نفع می‌برند یا متضرر می‌شوند، این احساس طیفی از احساس ناامنی شدید «متضررترین افراد» تا احساس امنیت زیاد «متنفع‌ترین افراد» را تشکیل می‌دهد (کارگر، ۱۳۸۵).

ازجمله عواملی که می‌تواند احساس امنیت شهروندان را تحت تأثیر قرار دهد سرمایهٔ اجتماعی است. پیر بوردیو اولین کسی است که تحلیل منظمی از سرمایهٔ اجتماعی به دست داده و این مفهوم را چنین تعریف کرده است: سرمایهٔ اجتماعی حاصل انباشت منابع بالقوه و بالفعلی است که مربوط به مالکیت یک شبکه بادوام از روابط کم‌وبیش نهادینه‌شده در

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-09]

بین افرادی است که با عضویت در یک گروه ایجاد می‌شود (بوردیو، ۱۹۸۵). هنجارهای مولد سرمایهٔ اجتماعی به ارتقای همکاری میان اعضای گروه منجر می‌شود و اساساً شامل سجایایی چون صداقت، ادای تعهدات و ارتباطات دوجانبه می‌باشد (فوکویاما، ۱۳۷۹). کلمن (۱۳۷۷) سازمان اجتماعی را پدیدآورندهٔ سرمایهٔ اجتماعی در نظر گرفته و معتقد است که سرمایهٔ اجتماعی با کارکردش تعریف می‌شود. از نظر وی، سرمایهٔ اجتماعی شیء واحدی نیست بلکه انواع چیزهای گوناگونی است که دو ویژگی مشترک دارند. همه آنها جنبه‌ای از ساخت اجتماعی هستند و کنش‌های معین افراد را در درون ساختار تحلیل می‌کنند. پاتنام[1] (۱۳۸۰) برخی از روابط اجتماعی را که می‌تواند منابع سرمایهٔ سودمند ایجاد کند، شامل تعهدات و انتظارات، ظرفیت بالقوه اطلاعات، هنجارها و اطلاعات می‌داند. از دیدگاه لینا[2] و وان‌بورن[3](۱۹۹۹) سرمایهٔ اجتماعی سازمانی از دو بُعد ساخته شده است؛ وابستگی و اعتماد.

کلمن، سه بُعد زیر را برای سرمایهٔ اجتماعی در نظر گرفته است:

۱.تعهدات، انتظارات و اعتماد متقابل

۲.کانال‌های ارتباطی

۳.هنجارها و ضمانت‌های اجرایی مؤثر (بولاین و دیگران، ۲۰۰۲).

امنیت و احساس امنیت را چه مفهومی سیاسی و حکومتی تلقی کنیم و چه آن را به عنوان پدیده‌ای اجتماعی و در معنای عام در نظر بگیریم که همهٔ افراد جامعه در ساخت و حفظ آن مشارکت دارند، با مفهوم اعتماد اجتماعی مرتبط است. از آنجا که اعتماد اجتماعی پیش‌شرط هر تعامل اجتماعی مؤثر محسوب می‌شود و می‌تواند تعامل را از فروغلطیدن در چاه رفتار نابهنجار باز دارد، باعث پیدایش آسایش و امنیت روانی می‌شود (گروسی و

1. Putnam

2 . Leana

3 . Van Baren

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-09]

همکاران، ۱۳۸۶). اعتماد اجتماعی دلالت بر انتظارات و تعهدات اکتسابی و تأییدشده به لحاظ اجتماعی دارد که افراد نسبت به یکدیگر و نسبت به نهادهای مربوط به زندگی اجتماعی‌شان دارند. اعتماد دارای دو بُعد است: امنیت شخصی، انتظار همکاری و سود متقابل (کیانی و میرزاپور، ۱۳۸۸). به اعتقاد فوکویاما، «اعتماد» انتظاری است که برپایهٔ یک سری رفتارهای منظم، صادقانه و مشارکتی (براساس هنجارهای مشترک متداول) در فرد نسبت به سایر افراد آن اجتماع به‌وجود می‌آید. به اعتقاد پاتنام، اعتماد از عناصر ضروری برای تقویت همکاری بوده و حاصل پیش‌بینی‌پذیری رفتار دیگران است که در یک جامعه کوچک از طریق آشنایی نزدیک با دیگران حاصل می‌شود، اما در جوامع بزرگ‌تر و پیچیده‌تر یک اعتماد غیرشخصی‌تر یا شکل غیرمستقیمی از اعتماد ضرورت دارد (پاتنام، ۱۳۸۰؛ به نقل از زاهدی‌اصل و فرخی، ۱۳۸۸). اعتماد متقابل اجتماعی و مشارکت اجتماعی مردم، خود یکی از عناصر نظم اجتماعی است. نظمی که روابط، مناسبات، اعمال، رفتار و کنشهای کنش‌گران را قابل پیش‌بینی، الگومند و قاعده‌مند می‌سازد. می‌توان گفت که اعتماد در یک اجتماع سنتی کم‌تر تمایزیافته، اعتمادی است که محدود به پیوندهای خانوادگی، خویشاوندی و محلی است. در حقیقت، اعتماد در این نوع اجتماعات سنتی اعتماد خاص و محدود است. در مقابل، در مناسبات اجتماعی جدید، در جوامعی که در آن تمایز اجتماعی به شدت گسترش یافته است، نظم نوینی بایستی حاکم باشد (ازکیا و حسنی‌راد، ۱۳۸۸).

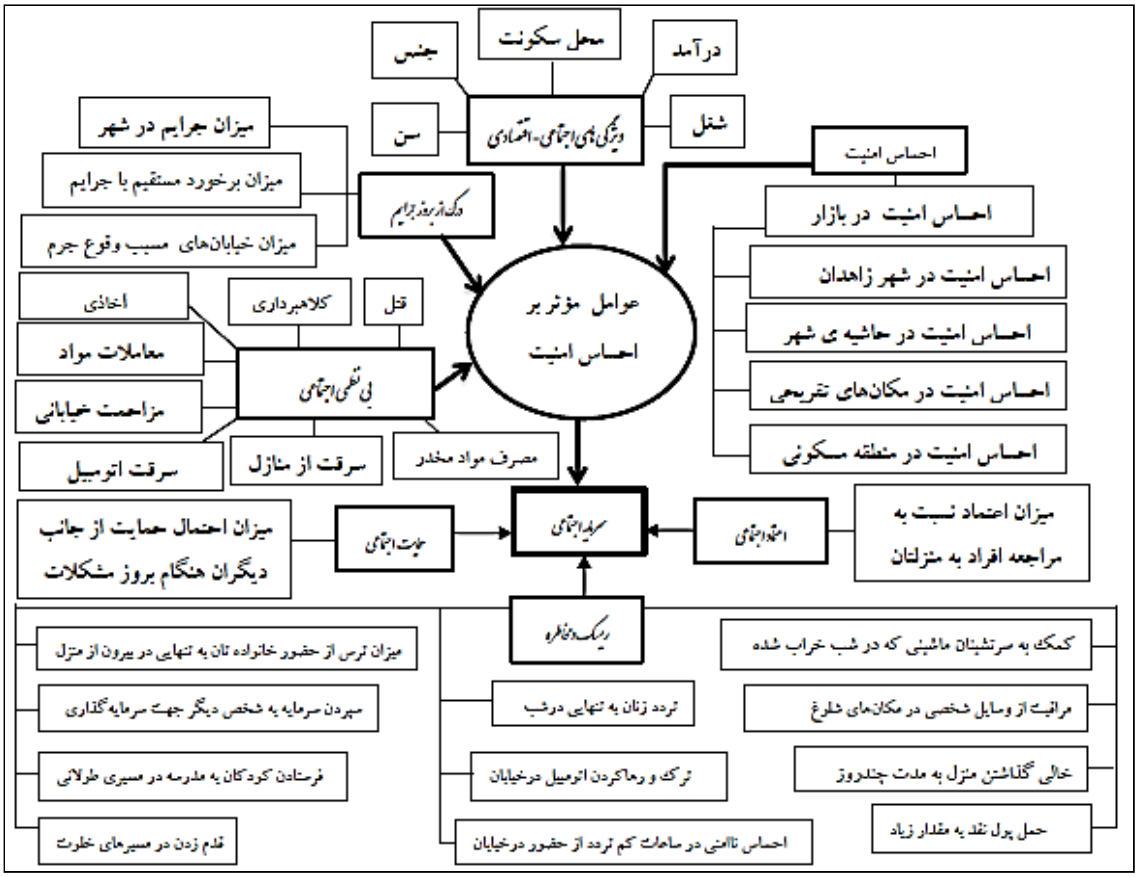
برای بیشتر مردم، امنیت یعنی اهتمام بر حمایت در برابر تهدید بیماری‌ها، گرسنگی، بیکاری، جنایت، مناقشات اجتماعی، فشارهای سیاسی و بلایای طبیعی (برنامهٔ توسعهٔ سازمان ملل، ۱۹۹۴؛ به نقل از پوراحمد، ۱۳۸۵). مرتن فقدان امنیت در یک جامعه را مساوی با بی‌نظمی اجتماعی و بروز رفتارهای انحرافی قلمداد می‌کند و این حالت را ناشی از شکاف بین اهداف و هنجارهای فرهنگی و ظرفیت‌های ساختار اجتماعی برای نیل به موفقیت می‌داند. در مجموع، از نظر وی، وجود بی‌قانونی، قانون‌شکنی و قانون‌گریزی، عدم یکپارچگی، رهایی کامل فرد و بالأخره انحرافات و کجروی‌های اجتماعی همگی نشانه‌های

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-09]

چنین حالتی در جامعه هستند (نوروزی و فولادی‌سپهر، ۱۳۸۸). کسانی که در مناطق بی‌نظم زندگی می‌کنند احتمال بیشتری دارد که نسبت به دیگران بدبین باشند و بی‌اعتمادی بیشتری نشان دهند (روس و یانگ، ۲۰۰۰). از نظر علمی، درک اثرات جرم یعنی ترس از وقوع جرم، به اندازه خود آن یعنی خطرهای آماری حاصل از وقوع جرم اهمیت دارد. واکنش نسبت به ترس از قربانی‌شدن –به بیانی دیگر، ادراک شهروندان از میزان جرم– باعث می‌شود که بسیاری از مردم از خطرات دوری کنند یا حداقل میزان در معرض خطر قرارگرفتن‌شان را کاهش دهند. این خود می‌تواند منجر به عدم حضور مردم نه تنها در یک مکان خاص بلکه در بیشتر فضاهای عمومی شود (کارمونا، ۲۰۰۳). دامنه واکنش‌های روان-شناختی و رفتاری شهروندان به جنایت، عدم اطمینان به دیگران، دوری جستن از مکان-های خاص، اخذ تدابیر حفاظتی، تغییر فعالیتهای روزمره و مشارکت در اعمال جمعی است (میته، ۱۹۹۵؛ به نقل از مدنی‌پور، ۱۳۷۹). برطبق نظریه نظم اجتماعی، در صورتی که به هر دلیل روابط گرم در جامعه به سردی گراید و احساس تعلق افراد به جمع سست شود، به همان نسبت نیز اعتماد اجتماعی و نظم هنجاری و تعهدات جمعی و عمومی تضعیف می-شوند. در بُعد حمایت اجتماعی، کاهش چگالی و فراوانی روابط حمایتی بین‌گروهی را می-توان نوعی اختلال رابطه‌ای تلقی نمود (چلپی، ۱۳۸۱). سرمایهٔ اجتماعی به صورتی همزمان در سطح فردی زمینه‌ساز معنا برای زندگی اجتماعی فرد و موجب مشارکت مثبت و فعال او در زندگی اجتماعی می‌شود و در سطح جمعی به قاعده‌مندی و نظم اجتماعی می‌انجامد (اسکار، ۱۹۹۵).

در مجموع، باتوجه‌به پیشینهٔ تحقیق و همچنین نظریه‌های مطرح‌شده، همان‌گونه که در شکل (۱) مشاهده می‌شود، در این تحقیق احساس امنیت شهروندان شهر زاهدان به عنوان متغیر تابع و وابسته، و متغیرهای پایگاه اقتصادی–اجتماعی افراد، بی‌نظمی اجتماعی، سرمایهٔ اجتماعی (اعتماد اجتماعی، حمایت اجتماعی و ریسک و مخاطره) و درک از میزان بروز جرایم به عنوان متغیرهای مستقل در نظر گرفته شده‌اند.

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-09]

شکل (۱) مدل تحلیلی عوامل مؤثر بر احساس امنیت شهروندان شهر زاهدان

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-09]

پیشینه پژوهش

پس از پایان جنگ سرد، باری‌بوزان[1] به همراه الویور[2]، جاب دوویلد[3] و همکارانشان در مکتب کپنهاگ[4]، در پی گسترش مفاهیم امنیت، تحلیل‌های ظریفی ارایه داده و ایدهٔ امنیت اجتماعی را مطرح کردند. آنها این کار را از طریق توجه به ابعاد اجتماعی، اقتصادی، محیطی، سیاسی، نظامی و امنیتی انجام دادند (بیلجین[5]، ۱۹۹۸). موضوعی که نخستین بار در آنجا مطرح شد، این بود که اولاً، امنیت و ناامنی فقط به عوامل نظامی بستگی ندارد، بلکه امروزه مسایل اجتماعی، فراتر از عوامل نظامی ایفای نقش می‌کنند. ثانیاً، متصدی امنیت فقط دولتها نیستند، بلکه نیروهای اجتماعی نقش برجسته‌ای دارند (افتخاری و نصیری، ۱۳۸۳). بعد از این، ابعاد اجتماعی امنیت و احساس امنیت از دیدگاه علمی تحقیقات گسترده‌ای را به خود اختصاص داد و از نقطه‌نظر تاریخی، اصطلاح سرمایهٔ اجتماعی در ارتباط با امنیت نخستین بار توسط جین‌جاکوبز[6](۱۹۶۱) مطرح شده است. جاکوبز در کتاب مرگ و زندگی در شهرهای بزرگ آمریکایی توضیح داده که شبکه‌های اجتماعی فشرده در محدوده‌های شهری صورتی از سرمایهٔ اجتماعی را تشکیل می‌دهند که در ارتباط با حفظ امنیت و عدم جرم و جنایت خیابانی، نقش بسزایی در کنار عوامل نهادی رسمی مانند پلیس و نیروهای انتظامی دارند (فوکویاما، ۱۳۸۵). یکی از بزرگ‌ترین کاستی‌های سرمایهٔ اجتماعی، فقدان اتفاق‌نظر در سنجش و اندازه‌گیری آن است. فوکویاما معتقد است سنجش سرمایهٔ اجتماعی به دلیل بُعد کیفیتی آن مشکل است. به نظر او، به جای سنجش و اندازه‌گیری سرمایهٔ اجتماعی به مثابه ارزشی مثبت، می‌توان نبود سرمایهٔ اجتماعی را از طریق وجود برخی از پدیده‌های اجتماعی از قبیل میزان جرم و جنایت، فروپاشی خانواده، مصرف مواد مخدر، طرح دعاوی و شکایت، خودکشی، فرار از مالیات و موارد مشابه، با روش‌های مرسوم اندازه‌گیری کرد (اخترمحققی، ۱۳۸۵).

1. Barry Buzan
2. Ole Woever
3. De Wild
4. Copenhagen
5. Bilgin
6. Jine Jakoob

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-09]

تحقیقی با عنوان بررسی میـزان احسـاس امنیـت اجتمـاعی در بـین شـهروندان مراکـز استانهای کشور در سال‌های ۱۳۸۳ (پیمـایش اول) و ۱۳۸۴ (پیمـایش دوم) از طـرف ناجـا برای کلیه شهروندان بالاتر از ۱۵ سال ساکن در مراکز استانهای کشور به عمل آمده اسـت. در این مطالعه در ارزیابی عملکرد نیروهای انتظامی، میانگین نمرات پاسخگویان به عملکرد ناجا ۲۸/۷٪ بوده است. بررسی نقش سازمان‌های مختلف در امنیت شهروندان نیز نشان داد که نیروی انتظامی، قوه قضائیه و مراکز فوریتی بیشترین نقـش و وزارت امـور اقتصـادی و دارایی، سازمان تأمین اجتماعی و شورای شهر کمترین نقش را در حفظ امنیـت شـهروندان داشته‌اند. بررسی عوامل مؤثر بر میزان احساس امنیت اجتماعی با تأکید بر سرمایهٔ اجتماعی، عنوان پژوهش نجیبی ربیعی (۱۳۸۵) است که نشان داد سرمایهٔ اجتماعی با احساس امنیـت فکری، جمعی و مالی همبستگی دارد. همچنین اشکال مختلف سرمایه و طبقهٔ اجتمـاعی بـا میزان احساس امنیت ارتباط دارد (بیات، ۱۳۸۹). مدیری (۱۳۸۵) در تحقیقی با عنوان جرم، خشونت و احساس امنیت در فضاهای عمومی شـهر تهـران، نشـان داد کـه جـرم بـیش از خشونت می‌تواند مانع حضور مردم در فضـاهای شـهری و کـاهش احسـاس امنیـت گـردد. بررسی رابطهٔ اعتماد اجتماعی و احساس امنیت، پژوهشی پیمایشی است که توسط گروسی و میرزایی (۱۳۸۵) انجام شده و در آن تلاش شد تا تـأثیر شاخص‌های اعتماد اجتمـاعی بـر احساس امنیت در میان دانشجویان دختر دانشگاه آزاد اسلامی جیرفت بررسی شـود. نتـایج این مطالعه نشان داد که دانشجویانی که از گروههای قومی متفاوت هستند، احسـاس امنیـت اجتماعی مشابهی ندارند. همچنان که دختران متعلق به گروههای درآمـدی متفـاوت از نظـر میزان احساس امنیت اجتماعی با یکدیگر تفاوت دارند و اعتماد بـین‌شخصـی پاسـخگویان یعنی اعتماد به افراد خاص و نزدیک که به طور روزانه با آنهـا در تعامـل هسـتند بـر سـطح احساس امنیت اجتماعی آنها تأثیر دارد. تحقیقی که با عنوان بررسی میزان احسـاس امنیـت اجتماعی شهروندان تهرانی توسط الیاسی (۱۳۸۶) انجام شد، نشان داد کـه میـزان احسـاس امنیت اجتماعی شهروندان تهرانی پایین می‌باشد؛ اگرچه نسبت به گذشـته بهبـود و افـزایش

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-09]

یافته است. اکثر پاسخگویان عملکرد نیروی انتظامی را در سطح جامعه درخصوص ایجاد امنیت موفقیت‌آمیز و عملکرد قوهٔ قضائیه را به طور کلی ناموفق ارزیابی کرده‌اند. قرایی و رادجهانبانی (۱۳۸۹) در بررسی و سنجش حس امنیت در مناطق مختلف شهری به این نتیجه رسیدند که مردم در شناسایی فضاهای ناامن در کل شهر تفاهم نسبی دارند. اکثریت آنها محله‌های پایین شهر، حاشیهٔ ساختمان‌های نیمه‌کاره و کوچه‌های خلوت و تاریک را فضاهایی با امنیت کم ارزیابی می‌کنند. این حس عدم امنیت در خیابان‌های شلوغ و مملو از جمعیت کاهش می‌یابد. همچنین نتایج ایشان نشان داد که مردم حضور مؤثر پلیس و نیروی انتظامی، ارتقای سطح فرهنگی و وجود شرایط فضا را مهم‌ترین عامل در ایجاد حس امنیت می‌دانند. فرهادپور و همکاران (۱۳۹۱) در تحقیقی با عنوان بررسی ادراک شهروندان از احساس امنیت و عوامل مؤثر بر آن در استان خراسان جنوبی، به این نتیجه رسیده‌اند که میزان امنیت از دیدگاه شهروندان به‌طورکلی متوسط، اما میزان امنیت خُرده‌مقیاس‌های مالی، اجتماعی و روانی و نیز خُرده‌مقیاسهای جانی، سیاسی و حقوقی بالاست و همچنین میزان امنیت براساس جنسیت و سن متفاوت است.

در پژوهش حاضر، علاوه بر سنجش آماری سرمایهٔ اجتماعی، بی‌نظمی اجتماعی و درک از میزان بروز جرایم در بین شهروندان شهر زاهدان، رابطهٔ هر کدام به‌طور جداگانه با احساس امنیت مورد ارزیابی قرار گرفته است.

فرضیه‌ها

۱- احساس امنیت شهروندان شهر زاهدان برحسب پایگاه اجتماعی-اقتصادی آنان متفاوت است.

۲- بین درک از میزان بروز جرایم و احساس امنیت شهروندان شهر زاهدان رابطه مستقیم وجود دارد.

۳- بین بی‌نظمی اجتماعی و میزان احساس ناامنی شهروندان شهر زاهدان رابطه مستقیم وجود دارد.

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-09]

۴- بین میزان سرمایهٔ اجتماعی و احساس امنیت شهروندان شهر زاهدان رابطه مستقیم وجود دارد.

روش

پژوهش حاضر از نوع توصیفی-تحلیلی بوده که از طریق مطالعات کتابخانه‌ای و میدانی انجام شده است. قسمت عمدهٔ انجام پژوهش، پیمایشی است. جامعه آماری پژوهش را کلیه افراد ۱۵سال به بالای شهر زاهدان تشکیل می‌دهد که تعداد آنها در سال ۱۳۹۰برابر با ۳۷۴۴۰۸ نفر بوده است. حجم نمونه (۳۸۲ نفر) با استفاده از فرمول کوکران برآورد گردید. از آنجایی که جامعه آماری وسیع و گسترده و تراکم جمعیتی نیز در نقاط مختلف شهر متفاوت بود، از روش نمونه‌گیری چندمرحله‌ای استفاده شده است. در مرحلهٔ اول شهر زاهدان به سه خوشه براساس مناطق سه‌گانه شهری تقسیم شد و سپس در داخل خوشه‌ها نمونه‌گیری سیستماتیک به عمل آمد. برای گردآوری اطلاعات در تحقیق حاضر از پرسشنامه محقق‌ساخته استفاده شده است. پس از تهیه سؤالات پرسشنامه و اصلاحات علمی و ادبی توسط ناظران و چند تن از کارشناسان، از اعتبار صوری و نیز از ضریب آلفای کرونباخ برای بررسی پایایی پرسشنامه استفاده شد. ضریب آلفای کرونباخ در این پرسشنامه برابر با (α=۰/۹۴) به‌دست آمده است. توصیف و تحلیل داده‌ها به کمک نرم‌افزار SPSS با استفاده از آزمونهای آماری ضریب همبستگی پیرسون، تحلیل واریانس یک‌طرفه (F)، t با دو گروه مستقل و رگرسیون خطی چندمتغیره انجام شده است.

یافته‌ها

۱-سطح احساس امنیت شهروندان در شهر زاهدان

جهت سنجش احساس امنیت به عنوان متغیر وابسته از پرسش‌هایی که در جدول (۱) مشاهده می‌گردد، استفاده شده که نتایج بیانگر احساس ناامنی شهروندان شهر زاهدان است.

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-09]

جدول (۱) آماره‌های توصیفی احساس امنیت شهروندان شهر زاهدان

گویه‌ها		خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	M	SD
۱- میزان احساس امنیت در شهر زاهدان	f	۹۹	۸۹	۱۲۲	۳۸	۳۴	۲/۴۵	۱/۲۲
	٪	۲۵/۹	۲۳/۳	۳۱/۹	۹/۹	۸/۹		
۲- میزان احساس امنیت در منطقه مسکونی خود	f	۸۴	۶۸	۱۱۹	۶۸	۴۳	۲/۷۸	۱/۲۸
	٪	۲۲	۱۷/۸	۳۱/۲	۱۷/۸	۱۱/۳		
۳- میزان احساس امنیت در بازار	f	۴۰	۷۷	۱۴۰	۷۸	۴۷	۳/۰۴	۱/۱۴
	٪	۲/۵	۲۰/۲	۳۶/۶	۲۰/۴	۱۲/۳		
۴- میزان احساس امنیت در مکان‌های تفریحی	f	۴۰	۷۷	۱۴۰	۷۸	۴۷	۲/۹۳	۱/۱۲
	٪	۱۲/۶	۱۸/۶	۴۱/۹	۱۷	۹/۹		
۵- میزان احساس امنیت در مناطق حاشیه شهر	f	۱۲۱	۷۹	۱۱۶	۴۷	۱۹	۲/۳۱	۱/۱۹
	٪	۳۱/۷	۲۰/۷	۳/۴	۱۲/۳	۵		

یافته‌ها نشان داد که ۲۵/۹٪ از پاسخگویان میزان احساس امنیت خود را در شهر زاهدان خیلی کم ارزیابی می‌کنند. ۲۳/۳٪ آنها احساس امنیت خود را در سطح کم و ۳۱/۹٪ در حد متوسط و تنها ۹/۹٪ در حد زیاد و ۸/۹٪ در حد خیلی زیاد ارزیابی کرده‌اند. اکثر پاسخگویان احساس امنیت در منطقه مسکونی خود را در حد متوسط (۳۱/۲٪)، ۲۲٪ در حد خیلی کم، ۱۷/۸٪ کم، ۱۷/۸٪ زیاد و ۱۱/۳٪ نیز خیلی زیاد ارزیابی نموده‌اند. طبق نتایج، ۱۰/۵٪ پاسخگویان در بازارهای شهر دارای احساس امنیت خیلی کم، ۲۰/۲٪ کم، ۳۶/۶٪ متوسط و ۲۰/۴٪ زیاد هستند. همچنین، ۱۲/۳٪ از پاسخگویان احساس امنیت خود را در بازارهای شهر در سطح خیلی زیاد ارزیابی کرده‌اند. در رابطه با احساس امنیت در مکان‌های تفریحی و پارک‌ها٪ ۴۲٪ پاسخگویان میزان احساس امنیت خود را کم و خیلی

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-09]

جدول (۲) آزمون تفاوت میانگین احساس امنیت شهروندان برحسب جنسیت

جنسیت	f	٪	M	SD	t	p
مرد	۲/۲	۵۲/۹	۳/۲	۱۴/۵۱	۸۶/۰۲	<۰/۰۰۱
زن	۱۸۰	۴۷/۱	۲/۸	۰/۵۰		

کم، ۴۱/۹٪ متوسط و ۲۶/۹٪ در سطح زیاد و خیلی زیاد ارزیابی نموده‌اند. ۵۲/۴٪ پاسخگویان نیز امنیت در مناطق حاشیهٔ شهر زاهدان را کم و خیلی کم، ۳۰/۴٪ متوسط و ۱۷/۳٪ زیاد و خیلی زیاد دانسته‌اند.

میانگین میزان احساس امنیت شهروندان در ۴ گویه در قالب طیف لیکرت کمتر از حد متوسط ۳ بود که بیانگر احساس ناامنی شهروندان شهر زاهدان است. فقط احساس امنیت شهروندان در بازار، میانگینی بالاتر از حد متوسط داشته است.

۲- تأثیر پایگاه اقتصادی-اجتماعی بر احساس امنیت شهروندان شهر زاهدان

در این پژوهش تأثیر پایگاه اقتصادی-اجتماعی افراد بر احساس امنیت شهروندان با استفاده از ۳ مؤلفهٔ جنسیت، سطح تحصیلات و میزان درآمد مورد ارزیابی قرار گرفته است.

رابطهٔ تحصیلات و احساس امنیت شهروندان

میزان تحصیلات شهروندان تا سطح دکترا مورد بررسی قرار گرفته است. بیشترین فراوانی مربوط به تحصیلات راهنمایی و کمتر از دیپلم بود که در مجموع ۲۵/۷٪ از پاسخگویان را شامل می‌شود. از ضریب همبستگی رتبه‌ای اسپیرمن برای سنجش رابطهٔ بین دو متغیر میزان احساس امنیت و تحصیلات شهروندان استفاده شد که باتوجه‌به بالاتربودن مقدار همبستگی (r_s=۰/۰۵۶) در سطح خطای بزرگ‌تر از ۰/۰۵، باید گفت که بین میزان تحصیلات و احساس امنیت شهروندان رابطه وجود ندارد.

تفاوت احساس امنیت شهروندان برحسب جنسیت

جنسیت پاسخگویان یکی دیگر از مؤلفه‌های موثر در احساس امنیت آنها به‌شمار می‌رود.

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-09]

جدول (۳) رابطه بین درآمد و احساس امنیت شهروندان

نام متغیر	r_s	p
میزان درآمد	-۰/۰۴۱	>۰/۰۵

همان‌گونه که در جدول (۲) ملاحظه می‌گردد، ۵۲/۹٪ پاسخگویان مرد و ۴۷۵/۱ آنان زن بوده‌اند. میانگین احساس امنیت به‌دست‌آمده برای مردان برابر با ۳/۲ و برای زنان ۲/۸ بود که نشان‌دهندهٔ احساس امنیت کمتر در بین زنان بود.

باتوجه‌به نتیجهٔ آزمون t با دو نمونه مستقل (t=۸۶/۰۲، p<۰/۰۰۱) نیز، تفاوت احساس امنیت در مردان و زنان معنی‌دار است و مردان از احساس امنیت بیشتری در قیاس با زنان برخوردارند.

رابطهٔ درآمد و احساس امنیت شهروندان

بر اساس یافته‌های به‌دست‌آمده، اکثر پاسخگویان شاغل و تنها ۱۳/۴٪ در گروه بیکاران قرار دارند. ۳۷٪ پاسخگویان خانه‌دار و بعد از آن شاغلین در بخش مشاغل آزاد با ۱۷/۳٪ بیشترین پاسخگویان را به خود اختصاص داده‌اند. ۹/۷٪ پاسخگویان کارگر، ۷/۶٪ کارمند و ۶/۵٪ نیز در بخش خدمات فعالیت داشته‌اند. باتوجه‌به ضریب همبستگی به‌دست آمده (۰/۰۴۱) و سطح معناداری ۰/۳۶ (جدول ۳) می‌توان گفت، بین دو متغیر میزان درآمد و احساس امنیت از نظر آماری رابطه وجود ندارد. به عبارت دیگر، در شهر زاهدان هر چه سطح درآمد افراد افزایش یا کاهش یابد، نقشی در افزایش یا کاهش احساس امنیت آنها ندارد، اگرچه جهت رابطهٔ این دو متغیر منفی است.

۳- درک از بروز جرایم در بین شهروندان شهر زاهدان

درک از میزان وقوع جرایم و بزهکاری با سه سؤال به شرحی که در جدول (۴) آمده، سنجش شده است. در مجموع یافته‌ها نشان داد که اکثر پاسخگویان (۵۹/۷٪) میزان مواجه مستقیم با بزهکاری در شهر زاهدان را زیاد و خیلی زیاد ارزیابی کرده‌اند. تنها ۲۰/۹٪ پاسخگویان این میزان را کم و خیلی کم و ۱۹/۴٪ افراد نیز در حد متوسط ارزیابی

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-09]

جدول (۴) آماره توصیفی درک از میزان بروز جرایم در بین شهروندان شهر زاهدان

گویه‌ها		خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	M	SD
۱- تا چه میزان به‌طور مستقیم در شهر زاهدان با بزهکاری و جرم مواجه شده‌اید؟	f	۴۱	۳۹	۷۴	۷۱	۱۵۷	۲/۳۱	۱/۳۷
	٪	۱۰/۷	۱۰/۲	۱۹/۴	۱۸/۶	۴۱/۱		
۲- تا چه میزان شهر را دارای خیابان‌ها و کوچه‌های مسبب وقوع جرم می‌دانید؟	f	۷۶	۸۱	۷۴	۸۰	۷۱	۳/۰۳	۱/۴۰
	٪	۱۹/۹	۲۱/۲	۱۹/۴	۲۰/۹	۱۸/۶		
۳- میزان وقوع جرایم را در شهر زاهدان در مجموع تا چه میزان ارزیابی می‌کنید؟	f	۴۵	۴۷	۹۲	۹۷	۱۰۱	۲/۵۸	۱/۳۱
	٪	۱۱/۸	۱۲/۳	۲۴/۱	۲۵/۴	۲۶/۴		

* هرچه میانگین کوچک‌تر باشد، نشان‌دهندهٔ میزان پایین‌تر احساس امنیت است.

نموده‌اند. ۵۱/۸٪ پاسخگویان میزان وقوع جرائم و بزهکاری را در شهر زاهدان زیاد و بسیار زیاد، ۲۴/۱٪ کم و بسیار کم و نهایتاً ۲۴/۱٪ متوسط ارزیابی کرده‌اند. ارزیابی شهروندان از میزان کوچه‌ها و خیابان‌های جرم‌خیز زاهدان بدین شرح است: ۳۹/۵٪ پاسخگویان در حد زیاد و خیلی زیاد، ۲۴/۱٪ در حد کم و خیلی کم و ۲۴/۱٪ در حد متوسط ارزیابی نموده‌اند. میانگین به‌دست‌آمده نشان داد که میزان مواجه‌شدن مستقیم پاسخگویان با جرائم و بزهکاری و درک آنان از میزان وقوع جرایم در شهر زاهدان بیشتر از حد متوسط (۱> ۵ با میانه ۲) است و درک آنان از میزان خیابان‌ها و کوچه‌های مسبب وقوع جرم بیانگر میانگینی به مراتب بالاتر از دو گویهٔ قبل است.

ضریب همبستگی پیرسون (جدول ۵) بین دو متغیر درک از میزان بروز جرایم و احساس امنیت برابر با ۰/۵۱۱ است که در سطح خطای کوچک‌تر از ۰/۰۰۱ معنادار

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-09]

جدول (۵) آزمون رابطه بین درک از میزان بروز جرایم و احساس امنیت شهروندان

نام متغیر	r	p
درک از میزان بروز جرایم	۰/۵۱۱	<۰/۰۰۱

می‌باشد. بنابراین فرضیه سوم پژوهش مبنی بر وجود رابطه بین درک از بروز جرایم در شهر زاهدان و احساس امنیت تأیید می‌گردد. به عبارت دیگر، هر چه درک شهروندان از میزان بروز جرم در شهر زاهدان افزایش یابد، احساس امنیت شهروندان بیشتر می‌گردد.

۴- رابطه بی‌نظمی اجتماعی و احساس امنیت شهروندان

متغیر بی‌نظمی اجتماعی براساس ۸ سؤال مورد بررسی قرار گرفته است. چنانکه ملاحظه می‌شود پاسخگویان نظر خود را در مورد هر یک از جرائم و تخلفات برمبنای طیف پنج درجه‌ای لیکرت بیان داشته‌اند. نتایج مندرج به شرح جدول (۶) است.

نتایج به‌دست آمده نشان می‌دهد که میانگین بی‌نظمی اجتماعی و رفتارهای غیرمدنی برمبنای مقیاس یک تا پنج، بیش از حد متوسط است. مقایسه میانگین‌ها نشان می‌دهد که از نظر پاسخگویان قتل به نفس، کلاهبرداری، خرید و فروش مواد مخدر و مصرف مواد مخدر به ترتیب بالاترین آماره‌های بی‌نظمی اجتماعی را به خود اختصاص داده‌اند.

مزاحمت خیابانی برای نوامیس و پس از آن سرقت از منازل، اخاذی و زورگیری و سرقت اتومبیل از نظر پاسخگویان میانگین کمتری را نشان می‌دهد (جدول ۶). جدول (۷) ضریب همبستگی بین بی‌نظمی اجتماعی و احساس امنیت را نشان می‌دهد که طبق آن، مقدار این ضریب در سطح خطای بزرگ‌تر از ۰/۰۰۱ معنادار است و بنابراین فرضیه فوق تأیید می‌گردد. همچنین، باتوجه‌به مقدار ضریب همبستگی به‌دست‌آمده (r= ۰/۸۷۴) احساس امنیت با بی‌نظمی اجتماعی رابطه مستحکمی دارد. در واقع، هرچه بی‌نظمی اجتماعی بیشتر باشد، احساس ناامنی نیز بیشتر می‌شود.

۵- رابطه بین سرمایهٔ اجتماعی و احساس امنیت شهروندان

همانگونه که قبلاً ذکر شد، در این پژوهش، سرمایهٔ اجتماعی با سه شاخص اصلی (اعتماد اجتماعی، حمایت اجتماعی و میزان ریسک و مخاطره) ارزیابی شده است.

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-09]

جدول (۶) آماره توصیفی میزان بی‌نظمی اجتماعی در بین شهروندان شهر زاهدان

گویه ها		خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	M	SD
۱- میزان خرید و فروش مواد مخدر	f	۴۳	۷۴	۸۴	۹۱	۹۰	۲/۷۱	۱/۳۲
	٪	۱۱/۳	۱۹/۴	۲۲	۲۳/۸	۲۳/۶		
۲- میزان مصرف مواد مخدر	f	۳۹	۵۴	۸۶	۹۸	۱۰۴	۲/۶۴	۲/۳۵
	٪	۱۰/۲	۱۴/۱	۲۲/۵	۲۵/۷	۲۷/۲		
۳- میزان سرقت اتومبیل	f	۴۸	۴۴	۱۰۳	۸۸	۹۹	۲/۶۲	۱/۳۲
	٪	۱۲/۶	۱۱/۵	۲۷	۲۳	۲۵/۹		
۴- میزان سرقت از منازل	f	۳۵	۵۴	۱۰۸	۷۳	۱۱۲	۲/۵۵	۱/۲۹
	٪	۹/۲	۱۴/۱	۲۸/۳	۱۹/۱	۲۹/۳		
۵- کلاهبرداری	f	۴۱	۵۵	۱۰۳	۹۰	۹۱	۲/۸۲	۲/۸۰
	٪	۱۰/۷	۱۴/۶	۲۷	۲۳/۶	۲۳/۸		
۶- اخاذی و زورگیری	f	۴۶	۵۲	۹۵	۸۸	۱۰۱	۲/۶۲	۱/۳۲
	٪	۱۲	۱۳/۶	۲۴/۹	۲۳	۲۶/۴		
۷- ایجاد مزاحمت برای نوامیس	f	۴۲	۵۴	۹۴	۶۹	۱۲۳	۲/۵۴	۱/۳۵
	٪	۱۱	۱۴/۱	۲۴/۶	۱۸/۱	۲۳/۲		
۸- قتل به نفس	f	۴۴	۶۳	۱۰۶	۹۰	۷۸	۲/۸۵	۲/۳۳
	٪	۱۱/۵	۱۶/۵	۲۷/۷	۲۳/۶	۲۰/۴		

۵-۱- رابطه بین اعتماد اجتماعی و احساس امنیت شهروندان

گرچه گویه‌های مربوط به ریسک و مخاطره نیز بیانگر میزان اعتماد اجتماعی افراد می‌باشد، اما در این پژوهش کوشش شده با یک سؤال مستقیم در این زمینه، میزان اعتماد افراد به یکدیگر مورد ارزیابی قرار گیرد. همان‌طور که ملاحظه می‌گردد، ۳۳/۵٪ پاسخگویان اعتمادشان به دیگران را در حد زیاد و خیلی‌زیاد، ۲۹/۸٪ در حد متوسط و ۲۶/۷٪ نیز کم و خیلی کم دانسته‌اند. میزان اعتماد اجتماعی شهروندان مطابق با میانگین جدول برابر با ۲/۹۱ (۵>۱با میانه ۳) می‌باشد که باتوجه‌به مقدار میانه کمتر از میزان متوسط است (جدول ۸).

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-09]

جدول (۷) آزمون رابطه بین بی‌نظمی اجتماعی و احساس امنیت شهروندان

نام متغیر	r	p
بی نظمی اجتماعی	۰/۸۷۴	<۰/۰۰۱

جدول (۸) آماره توصیفی میزان اعتماد اجتماعی در بین شهروندان شهر زاهدان

گویه ها		خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	M	SD
میزان اعتماد نسبت به مراجعه افراد به منزلتان (ماموران آب، برق و...)	f	۳۶	۶۶	۱۵۲	۸۲	۴۶	۲/۹۱	۱/۱۱
	٪	۹/۴	۱۷/۳	۲۹/۸	۲۱/۵	۱۲		

جدول (۹) آزمون رابطه بین اعتماد اجتماعی و احساس امنیت شهروندان

نام متغیر	r	p
اعتماد اجتماعی	۰/۱۰۶	<۰/۰۵

جدول (۱۰) آماره توصیفی میزان حمایت اجتماعی

گویه‌ها		خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	M	SD
تا چه میزان احتمال می‌دهید در هنگام بروز مشکلات دیگران به حمایت و کمک شما بیایند؟	٪	۱۱/۸	۹/۷	۲۳/۸	۱۸/۸	۳۵/۹	۲/۴۳	۱/۳۶
	f	۴۵	۳۷	۹۱	۷۲	۱۳۷		

جدول (۱۱) آزمون رابطهٔ بین حمایت اجتماعی و احساس امنیت شهروندان

نام متغیر	r	p
حمایت اجتماعی	۰/۱۴۸	<۰/۰۱

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-09]

مقدار ضریب همبستگی اعتماد اجتماعی و احساس امنیت شهروندان (r=۰/۱۰۶) در سطح خطای کوچک‌تر از ۰/۰۵ نشانگر آن است که اعتماد اجتماعی رابطهٔ مثبتی با احساس امنیت شهروندان دارد؛ به طوری که هرچه میزان اعتماد اجتماعی بیشتر باشد، احساس امنیت شهروندان افزایش پیدا می‌کند (جدول ۹).

۵-۲- رابطه حمایت اجتماعی و احساس امنیت شهروندان

حمایت اجتماعی دلالت بر همیاری و کمک افراد جامعه نسبت به اشخاصی که به نوعی دچار مشکلات و مسایل بغرنجی شده‌اند، دارد. در شهر زاهدان پاسخ‌ها نشانگر درصد بالایی از احتمال یاری از جانب دیگران می‌باشد؛ به طوری که ۵۴/۷٪ پاسخگویان این احتمال را زیاد و خیلی‌زیاد، ۲۳/۸٪ در حد متوسط و ۲۱/۵٪ در حد کم و خیلی‌کم اظهار نموده‌اند. میانگین گویهٔ پاسخ داده‌شده به مؤلفه میزان حمایت اجتماعی نمره ۲/۴۳ (۵>۱با میانه ۲) را کسب کرده است که بیانگر میزان متوسط رو به بالای حمایت اجتماعی در بین شهروندان می‌باشد (جدول ۱۰).

مقدار ضریب همبستگی حمایت اجتماعی و احساس امنیت شهروندان (r=۰/۱۴۸) در سطح خطای بزرگ‌تر از ۰/۰۱ نشانگر آن است که هرچه میزان حمایت اجتماعی در بین شهروندان بیشتر باشد، شهروندان احساس امنیت بیشتری می‌کنند (جدول ۱۱).

۵-۳- رابطه ریسک و مخاطره و احساس امنیت شهروندان

نتایج تحلیل گویه‌های مربوط به ریسک و مخاطره نشانگر آن است که برای بیشتر افراد، ریسک و خطرکردن در موقعیت‌های مختلف زندگی بالاست. به‌طوری که با سنجشی که از میزان میانگین‌ها به دست آمده، میانگینی پایین‌تر از حد متوسط حاصل شده که در واقع بیانگر این نکته است که اشخاص در بسیاری از موقعیت‌ها احساس خطر می‌کنند. تمامی گویه‌ها با میانگینی کمتر از حد متوسط (۱<۵ با میانه ۲ به جز گویه احساس ناامنی از حضور

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-09]

جدول (۱۲) آماره‌های توصیفی میزان ریسک و مخاطره در بین شهروندان شهر زاهدان

گویه ها		خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	M	SD
۱- خالی‌گذاشتن منزل به مدت چند روز	f	۴۵	۵۱	۸۶	۶۹	۱۳۱	۲/۵۰	۱/۳۸
	٪	۱۱/۸	۱۳/۴	۲۲/۵	۱۸/۱	۳۴/۳		
۲- ترک و رها کردن اتومبیل در خیابان	f	۴۱	۵۳	۹۱	۸۴	۱۱۲	۲/۶۵	۲/۳۷
	٪	۱۰/۷	۱۳/۹	۲۳/۸	۲۲	۲۹/۳		
۳- حمل پول نقد به مقدار زیاد	f	۴۳	۴۱	۸۹	۷۳	۱۳۵	۲/۴۳	۱/۳۶
	٪	۱۱/۳	۱۰/۷	۲۳/۳	۱۹/۱	۳۵/۳		
۴- سپردن سرمایه به شخص دیگری جهت سرمایه‌گذاری	f	۳۶	۴۴	۸۷	۷۵	۱۴۰	۲/۳۷	۱/۲۳
	٪	۹/۴	۱۱/۵	۲۲/۸	۱۹/۶	۳۶/۶		
۵- قدم‌زدن در مسیرهای خلوت	f	۳۳	۴۴	۸۷	۷۶	۱۴۲	۲/۳۵	۱/۳۱
	٪	۸/۶	۱۱/۵	۲۲/۸	۱۹/۹	۳۷/۲		
۶- تردد زنان به تنهایی در شب	f	۴۶	۴۱	۷۱	۶۸	۱۵۶	۲/۳۵	۱/۴۱
	٪	۱۲	۱۰/۷	۱۸/۶	۱۷/۸	۴۰/۸		
۷- کمک به سرنشینان ماشینی که در شب خراب شده	f	۳۷	۴۶	۸۴	۸۳	۱۳۲	۲/۴۱	۱/۳۲
	٪	۹/۷	۱۲	۲۲	۲۱/۷	۳۴/۶		
۸- فرستادن کودکان به مدرسه در مسیری طولانی	f	۳۹	۳۴	۷۹	۸۰	۱۵۰	۲/۳۰	۱/۳۳
	٪	۱۰/۲	۸/۹	۲۰/۷	۲۰/۹	۳۹/۳		
۹- ترس از حضور هر یک از اعضای خانواده به تنهایی در بیرون از منزل	f	۳۷	۵۴	۷۴	۹۳	۱۲۴	۲/۴۴	۱/۳۲
	٪	۹/۷	۱۴/۱	۱۹/۴	۲۴/۳	۳۲/۵		
۱۰- مراقبت از کیف و وسایل شخصی در مکان‌های شلوغ	f	۲۹	۳۷	۷۴	۸۳	۱۵۹	۲/۲۰	۱/۳۱
	٪	۷/۶	۹/۷	۱۹/۴	۲۱/۷	۴۱/۶		
۱۱- احساس ناامنی از حضور در بیرون از منزل در ساعات خلوت روز	f	۳۹	۵۸	۱۴۲	۷۰	۷۳	۲/۷۹	۱/۲۱
	٪	۱۰/۲	۱۵/۲	۳۷/۲	۱۸/۳	۱۹/۱		

* هرچه مقدار میانگین بالاتر باشد، نشان‌دهندهٔ میزان بالاتری از خطرآمیز بودن موقعیت‌ها است.

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-09]

جدول (۱۳) آزمون رابطه بین سرمایهٔ اجتماعی و احساس امنیت شهروندان

نام متغیر	r	*p*
ریسک و مخاطره	۰/۷۴۷	۰/۰۰۰

در ساعات خلوت روز در بیرون از منزل با میانه ۳) بیانگر مخاطره‌آمیزبودن موقعیت‌های گوناگون از دیدگاه شهروندان می‌باشد. پاسخگویان، ریسک ماندن در بیرون از منزل در ساعات خلوت و کمتردد، ترک اتومبیل در خیابان بدون قفل و زنجیر، خالی‌گذاشتن منزل به مدت چند روز را نسبت به موقعیت‌های دیگر پرخطرتر ارزیابی کرده‌اند (جدول ۱۲).

همان‌گونه که در جدول (۱۳) مشاهده می‌گردد، مقدار ضریب همبستگی بین ریسک و مخاطره و احساس امنیت شهروندان (r=۰/۷۴۷، $p<$۰/۰۰۱) بیانگر ارتباط مثبت بین این دو متغیر است.

در مجموع، نتایج به دست آمده نشانگر رابطه مثبت بین تمامی مؤلفه‌های سرمایهٔ اجتماعی با احساس امنیت شهروندان می‌باشد که در این بین ریسک و مخاطره بیشترین ارتباط را با احساس امنیت شهروندان نشان می‌دهد. بنابراین می‌توان گفت، بین میزان سرمایهٔ اجتماعی و احساس امنیت شهروندان در شهر زاهدان رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد.

بحث

هر چند احساس امنیت ارتباط مستقیمی با امنیت واقعی دارد، اما می‌تواند تحت تأثیر عوامل مداخله‌گر دیگری قرار گرفته و با وجود امنیت نسبی، افراد احساس ناامنی نمایند. در این پژوهش به بررسی و شناخت عوامل مداخله‌گر تأثیرگذار بر احساس امنیت، در جهت کاهش احساس ناامنی شهروندان پرداخته شد. یافته‌های نشان داد که میزان احساس امنیت شهروندان در شهر زاهدان پایین می‌باشد. میانگین میزان احساس امنیت شهروندان در ۴ گویه (میزان احساس امنیت در منطقهٔ مسکونی، حاشیهٔ شهر، مکان‌های تفریحی و

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-09]

سطح شهر زاهدان) در قالب طیف لیکرت کمتر از حد متوسط (۵>۱ با میانه ۳) می‌باشد که بیانگر احساس ناامنی شهروندان شهر زاهدان است. فقط احساس امنیت شهروندان در بازار میانگینی بالاتر از حد متوسط را نشان می‌دهد. بین میزان تحصیلات و احساس امنیت شهروندان تفاوت معناداری وجود دارد. بدین معنا که با افزایش میزان تحصیلات شهروندان، میزان احساس امنیت آنان کاهش می‌یابد. جنسیت افراد نیز تأثیر قابل‌ملاحظه‌ای بر احساس امنیت آنان دارد. به‌طوری که زنان نسبت به مردان احساس ناامنی بیشتری می‌کنند. از بین مؤلفه‌های پایگاه اقتصادی-اجتماعی شهروندان، میزان درآمد شهروندان شهر زاهدان تفاوت آماری معناداری با احساس امنیت دارد. به عبارت دیگر، هر چه میزان درآمد شهروندان افزایش یابد، احساس امنیت آنان کاهش پیدا می‌کند. تمامی گویه‌ها با میانگینی کمتر از حد متوسط (۱>۵ با میانه ۲ به جز گویه احساس ناامنی از حضور در بیرون در ساعات خلوت روز در بیرون از منزل با میانه ۳) بیانگر مخاطره‌آمیزبودن موقعیتهای گوناگون از دیدگاه شهروندان می‌باشد.

پاسخگویان ریسک ماندن در بیرون از منزل در ساعات خلوت و کمتردد، ترک اتومبیل در خیابان بدون قفل و زنجیر، خالی‌گذاشتن منزل به مدت چند روز را نسبت به موقعیتهای دیگر پرخطرتر ارزیابی کرده‌اند. رابطه مثبت بین درک از میزان بروز جرایم و احساس امنیت شهروندان در جامعه مورد پژوهش مشاهده شد. در واقع با افزایش درک شهروندان از میزان بروز جرایم در شهر زاهدان، بر احساس ناامنی آنها افزوده می‌شود. متغیر بی‌نظمی اجتماعی نیز بر احساس ناامنی شهروندان می‌افزاید. وضعیت سرمایهٔ اجتماعی بین شهروندان تقریباً اندک و پایین‌تر از میانگین می‌باشد. سه رکن اعتماد اجتماعی، حمایت اجتماعی و ریسک و مخاطره به عنوان عناصر سرمایهٔ اجتماعی رابطه معناداری با احساس امنیت شهروندان نشان می‌دهند. به طوری که افزایش حمایت اجتماعی و اعتماد اجتماعی شهروندان، احساس امنیت آنان را ارتقاء می‌دهد. هر چه تصور شهروندان از مخاطره‌آمیزبودن موقعیت‌ها وضعیت بهتری را نشان دهد، احساس امنیت شهروندان

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-09]

افزایش می‌یابد.

در مجموع، میزان احساس امنیت شهروندان شهر زاهدان وضعیت مطلوبی نشان نمی‌دهد، لذا باید سازوکاری در جهت توسعهٔ سرمایهٔ اجتماعی در بین ساکنان اندیشیده شود تا میزان حمایت اجتماعی افراد و اعتماد آنان به یکدیگر افزایش یابد و شهروندان با پشتوانه چنین سرمایه‌ای، احساس امنیت بیشتری کنند. باتوجه‌به مرزی بودن شهر، فقر، بیکاری و محرومیت زمینهٔ مساعدی جهت بروز جرایم و بی‌نظمی اجتماعی فراهم شده است که جز با سرمایه‌گذاری بیشتر دولت و افزایش کارآیی سازمان‌های نظارت‌کننده مرتفع نمی‌گردد. نهایتاً ارتقاء امنیت در این شهر و متعاقب آن افزایش احساس امنیت شهروندان، تلاش روزافزون مدیران و مسؤولان شهری را می‌طلبد تا ضمن نظارت بر جرایم و تلاش در جهت حفظ نظم و ثبات در مناطق مختلف شهر، عوامل برهم‌زنندهٔ امنیت و آسایش شهروندان را مرتفع نموده و زمینهٔ توسعهٔ پایدار شهری را فراهم نمایند.

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-09]

منابع و مآخذ References

– اختر محققی، م. (۱۳۸۵). ***سرمایهٔ اجتماعی***. تهران: ناشر مؤلف.

– ازکیا، م. و حسنی‌راد، ک. (۱۳۸۸). نقش اعتماد اجتماعی در مشارکت مردم در طرح‌های توسعه روستایی. ***پژوهش‌نامه علوم اجتماعی***، سال سوم، شماره ۱.

– افتخاری، ا. (۱۳۸۱). ساختار و تأویل امنیت. ***فصلنامه مطالعات راهبردی***، تهران، شماره ۱.

– الیاسی، م. (۱۳۸۶). رابطه منزلت اجتماعی پلیس با میزان احساس امنیت شهروندان تهرانی. ***فصلنامه امنیت***، سال پنجم، شماره ۴.

– بوزان، ب. (۱۳۸۷). ***مردم، دولت‌ها و هراس***. ترجمه پژوهشکده مطالعات راهبردی، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.

– بیات، ب. (۱۳۸۸)، ***جامعه‌شناسی احساس امنیت***. تهران: انتشارات امیرکبیر.

– پاتنام، ر. (۱۳۸۰). ***دموکراسی و سنت‌های مدنی***. ترجمه محمد تقی دلفروز، تهران: انتشارات روزنه اسلام.

– جمالی، ه. و شایگان، ف. (۱۳۹۰). نقش تاکسی بی‌سیم بانوان بر احساس امنیت زنان تهرانی. ***فصلنامه مطالعات مدیریت انتظامی***، سال ششم، شماره ۱.

– فوکویاما، ف. (۱۳۸۵). ***پایان نظم: سرمایهٔ اجتماعی و حفظ آن***. ترجمه غلامعباس توسلی، تهران: انتشارات ندا.

– کارگر، ب. (۱۳۸۵). ***امنیت شهری. تهران***: انتشارات سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح.

– کلمن، ج. (۱۳۷۷). ***بنیادهای نظریه اجتماعی***. ترجمه منوچهر صبوری، تهران: نشر نی.

– کیانی، ا. و میرزاپور، س. (۱۳۸۸). بررسی افتراق فضایی–مکانی در ابعاد سرمایهٔ اجتماعی (مطالعه موردی: شهرستان خرم‌آباد). ***مجله فضای جغرافیایی***، سال نهم، شماره ۲۸.

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-09]

منابع و مآخذ References

– کلمنتس، ک. (۱۳۸۴). به سوی یک جامعه امن. ترجمه محمدعلی قاسمی، ***نشریه مطالعات راهبردی***، سال هشتم، شماره ۲.

– گروسی، س.، میرزایی، ج. و شاهرخی، ا. (۱۳۸۶). بررسی رابطه اعتماد اجتماعی و احساس امنیت (مطالعه موردی: دانشجویان دختر دانشگاه آزاد اسلامی واحد جیرفت). ***فصلنامه دانش انتظامی***، سال نهم، شماره ۲.

– مدنی‌پور، ع. (۱۳۷۹). ***طراحی فضای شهری***؛ نگرشی بر فرایندهای اجتماعی و مکانی. ترجمه فرهاد مرتضایی، تهران: انتشارات شرکت پردازش و برنامه‌ریزی شهری.

– مدیری، آ. (۱۳۸۵). جرم، خشونت و احساس امنیت در فضاهای عمومی شهر. ***فصلنامه رفاه اجتماعی***، سال ششم، شماره ۲۲.

– نوروزی، ف. و فولادی‌سپهر، س. (۱۳۸۸). بررسی احساس امنیت اجتماعی زنان ۲۹–۱۵ ساله شهر تهران و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن. ***فصلنامه راهبرد***، سال هیجدهم، شماره ۵۳.

– ولد، ج.، برنارد، ت. و اسنیپس، ج. (۱۳۸۰). ***جرم‌شناسی نظری: گذری بر نظریه‌های جرم‌شناسی***. ترجمه علی شجاعی، تهران: انتشارات سمت.

-Bilgin, P., Booth, K. and Jones, R. W. (1998). ***Security Studies the Next Stage***?. Inverno 98, No. 42-8 Series, 131-157.

- Bilgin, P. (2003). ***Individual and Societal Dimensions of Security***. Bilkent university Turkey, Department of International Relation

- Bolino, M. C., William, H. T. and Blood G. J. M. (2002). Citizenship Behavior and the Creation of Social Capital in Organizations. ***Academy of Management Review***, Vol. 27, N0. 4, 505-522.

- Bourdieu, P. (1985). ***The Forms of Capital in Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education***. In: Richardson, J. G. (Ed.). New York: Greanwood.

- Carmona, M., Heath, T., Oc, T. and Tiesdell, S. (2003). Public Places, Urban Spaces. Oxford: Architectural Press.

- Khanh, H. L. P. (2011). ***The Role of Social Capital to Access Rural Credit: A case study at Dinh Cu and Van Quat Dong village in coastal of Thua Thien Hue province- Vietnam***. Unpublished Master Thesis, Swedish University of Agricultural Sciences.

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-09]

References

منابع و مآخذ

- Leana, C. R. and van Buren, H. J. (1999). Organizational Social and Employment Practices. ***Academy of Management Review***, Vol. 24, No. 3, 538-555.
- Lupton, D. (1991). Risk. London and NewYork: Routledge Press.
- Ross, C. E., Ryholds, J. R. and Karlyn J. G. (2000). The contingent meaning of neighborhood stability for residents,psychological. ***American Sociological Review***, Vol. 65, 585-597.
- Oskar W. G. (1995). ***Political Efficency and Trust***. In: San, W. V. and Scorbrough, E. (Eds.). The Impact of Values. Oxford: Oxford Press.

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-09]